

Forskning om och i yrkeshögskolan

1. Inledning

Syfte och frågor

Denna PM syftar till att ge en översiktsbild om studier och forskning med relevans för yrkeshögskolan.

Arbetet med PM:an har därför utgått från frågorna: Vad finns det för studier och forskning om/i yrkeshögskolan? Var bedrivs den? Mer specifikt handlar det om vad som gjorts, vad som pågår och vad som planeras, men också var det finns forskningsmiljöer och vilka av dessa som verkar vara mer aktiva än andra. Under arbetet har det blivit uppenbart att frågeställningens avgränsning till yrkeshögskolan innebär att det finns ytterst få studier hittills. Det har också blivit tydligt att det finns andra studier om yrkesutbildning med frågeställningar, innehåll och resultat som också har relevans för yrkeshögskolan. PM:an redovisar ett begränsat urval även av sådana studier.

Ambitionen är att i ett nästa steg tillgängliggöra relevanta studier och forskningsresultat för myndighetens aktörer, till exempel utbildningsanordnare och arbetslivs-/branschorganisationer. Ambitionen är också att kunna använda PM:an på myndigheten när det gäller att utveckla arbetet kring forskning. PM:an innehåller därför en första version av en litteraturlista, med relevanta studier och rapporter. PM:an innehåller dessutom ett framtidsinriktat avsnitt med förslag på möjliga aktiviteter för myndigheten när det gäller forskning och FoU.

Genomförande

PM:an bygger på underlag som samlats in genom explorativa intervjuer med forskare på flera lärosäten, forskningsfinansiärer, forskningsinstitut och myndigheter under andra halvan av 2017 och första halvåret 2018. Kommunikationen med Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté (VR/UVK) och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har skett genom mejlkonversation. Intervjuer och korrespondens har utgått från några få öppna, övergripande frågor om vilka studier, forskare och forskningsmiljöer som intervjupersonerna känner till och vill lyfta fram - utifrån mitt syfte att kartlägga forskning med någon relevans för yrkeshögskolan. Jag har frågat om Sverige, men inte avstått från informationer om Norden och övrig internationell forskning.

Urvalet av intervjupersoner och organisationer har gjorts successivt och byggt på den information som samlats in. När det gäller forskningsfinansiärer, forskningsinstitut och myndigheter har jag kontaktat organisationens chef, som i några fall slussat mig vidare. När det gäller VR/UVK har jag kontaktat kommitténs huvudsekreterare och när det gäller Högskolan Väst har jag kontaktat prorektor. Med forskare har kontakt tagits direkt med respektive person. Jag har fått svar från samtliga kontaktade respondenter - och inom kort tid - vilket jag är mycket tacksam för. Jag har också erbjudit alla respondenter att granska ett utkast till sammanfattning av intervjun/korrespondensen, det som redovisas i

bilaga 1, något som nästan alla har utnyttjat. I ett par fall har respondenten bytt anställning och därför inte varit tillgänglig för sådan granskning.

Följande forskare har intervjuats:

Jonas Olofsson, Malmö universitet (högskola, när intervjun genomfördes)

Lazaró Herrera Moreno, Stockholms universitet

Maria Gustavsson och Daniel Persson Thunqvist, Linköpings universitet

Ingrid Carlgren, Stockholms universitet

Per Olof Thång, Göteborgs universitet

Andreas Fejes, Linköpings universitet

Lisbeth Lundahl och Per-Åke Rosvall, Umeå universitet.

Jag har, mycket kortare och ostrukturerat, samtalat om min kartläggning med Per Andersson, Linköpings universitet och Alexandru Panican, Lunds universitet.

Jag har också kommunicerat med forskningsfinansiärer för att se deras ambitioner och sammanställningar på området yrkesutbildning:

Ethel Forsberg, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)

Eva Björck, Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté (VR/UVK)

Lena Adamson, Skolforskningsinstitutet (SKOLFI).

Jag har även fört samtal med forskningsinstitut som själva bedriver forskning.

Nils Karlsson, Näringslivets forskningsinstitut (RATIO)

Lena Adamson, Skolforskningsinstitutet (SKOLFI).

Dessutom har jag varit i kontakt med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (Lena Nyberg och Fredrik Wikström) och Skolverket (Thomas Rotter och Eva-Lena Lindster-Norberg) för att kartlägga deras bild av forskning om yrkesutbildning samt med Högskolan Väst (Jan Theliander) för att ta del av deras arbete kring 'arbetsintegrerat lärande' (AIL) och hur det påverkar forskning och utbildning där.

I bilaga 1 redovisas mina anteckningar från alla dessa samtal. Jag har bett alla intervjupersoner att läsa och lämna synpunkter på anteckningarna. De flesta har vänligt efterkommit denna önskan. En tidigare version av denna PM har varit ute för synpunkter hos de intervjuade forskarna, men också hos Per Andersson och Alexandru Panican. Ett stort tack till alla som på olika sätt har bidragit!

Inom Myndigheten för yrkeshögskolan har följande medarbetare intervjuats:

Staffan Bohlin, Enheten för kvalitetsgranskning

Kerstin Littke, Enheten för verksamhetsövergripande frågor/Nationell samordningspunkt för EQF

Björn Scheele, Enheten för verksamhetsövergripande frågor.

Kerstin har granskat tidigare versioner av PM:an och lämnat synpunkter och förslag till förändringar.

Hur är PM:an strukturerad?

I bilagorna finns en redovisning av det insamlade materialet: referat från intervjuer, ett utdrag ur VR/UVKs tematiska ämnesöversikt om utbildningsvetenskap och en lista med identifierade, relevanta studier och rapporter. Jag har valt att lägga dessa som bilagor för att direkt i PM:an kunna komma in på hur jag tolkar materialet utifrån mitt syfte och mina frågor.

Efter inledningen i det andra avsnittet där jag beskriver den referensram som jag använt för analys, sammanfattar jag den bearbetade informationen från det insamlade materialet. Vilken forskning och vilka studier finns? Var bedrivs den?

I avsnitt 3 resonerar jag om vad myndigheten skulle kunna göra framgent. Det är inga konkreta förslag, utan snarare idéer och skisser som behöver beredas vidare.

2. Diskussion och några slutsatser

Mitt sammanfattande intryck är att forskning om och i yrkeshögskolan bedrivs i mycket begränsad omfattning, och i några få forskningsmiljöer. Utöver denna konkreta slutsats gör jag också ett försök att teckna en mer övergripande bild av forskning om yrkesutbildning som skönjer ur mitt material, där det även finns studier om yrkesutbildning i andra utbildningsformer, som sannolikt har relevans även för yrkeshögskolan.

Slutsatserna utgår från det insamlade materialet som redovisas i bilaga 1. Om underlaget skulle kompletteras med ytterligare informationer kan naturligtvis slutsatserna bli annorlunda.

Min referensram

Jag har under genomförandet av detta arbete utvecklat en referensram med vars hjälp jag översiktligt har försökt beskriva forskningsfältet om yrkeshögskolan och yrkesutbildning samt kategorisera forskning om yrkesutbildning och lärande i arbetslivet. Ramen har successivt växt fram efter nya informationer samt reflektioner över intervjuer och insamlat material. Referensramen har likheter med kategoriseringen i den ämnesöversikt som Vetenskapsrådet publicerade 2014. Ämnesöversiktens indelning särskiljer dock inte innehåll och utbildningsform, vilket min ram gör. Denna har utvecklats i två dimensioner, med både innehåll och utbildningsform, eftersom jag menar att det ännu bättre beskriver den forskning som bedrivs.

Innehållsdimensionen innebär här att jag valt att dela in studier och forskning i olika forskningsområden. De bör för översiktens skull inte vara för många. Jag har valt att, utifrån mitt underlag och mina intervjuer, utgå från tre olika områden:

- Yrkesdidaktik/yrkespedagogik: utbildningen som helhet, lärande/undervisning i skola och praktik, yrkesvägledning, studerande
- Policy: utbildning som system, effektstudier, implementering, systemutvärdering, syn på yrkesutbildning (professional, vocational, occupational), styrning och organisation, genus
- Arbetslivsforskning: lärande i arbetslivet, kultur i arbetslivet, övergång skola-arbetsliv, etablering på arbetsmarknaden, arbetslivets förändring, arbetsmiljö/hälsa.

De tre kategorierna är naturligtvis inte heltäckande, men hanterar en stor del av det som framkommer i materialet. Jag har således valt bort andra möjliga indelningar, t ex en innehållslig indelning efter discipliner.

Dimensionen utbildningsform innebär att innehållet i forskning eller en studie kan kopplas till en eller flera utbildningsformer. Materialet visar att nästan alla studier fokuserar på en utbildning eller en utbildningsform.

Referensramen blir ett verktyg för att förstå vilken forskning som är relevant för yrkeshögskolan. Hur direkt eller indirekt är kopplingen? Vad är specifik och mer generell kunskap om yrkesutbildning? Finns studier som också skulle kunna genomföras i/om yrkeshögskolan? Ramen har hjälpt mig att sortera och ordna den forskning som samlats in, och som utgör mitt material.

BILD: Min referensram

	GYMN	VUX	FB	YH	HÖG
Didaktik/pedagogik					
Policy					
Arbetslivsforskning					

(Förkortningarna uttyds: gymnasieskolan/ungdomsutbildning, vuxenutbildning, folkbildning, yrkeshögskola, högskola.)

Med hjälp av referensramens uppdelning i utbildningsformer blir det tydligt att den ringa forskningen i/om yrkesutbildning har skett inom gymnasienivån, högskolan och i viss mån folkbildningen. Volymen forskning om/i yrkeshögskolan är mycket begränsad. Det är rimligt att förstå det utifrån av gymnasieskolan och högskolan är volymmässigt större verksamheter samt att yrkeshögskolan är en relativt ny utbildningsform.

Yrkesutbildning finns i alla utbildningsformer, men verkar beforskas inom respektive utbildningsform. Ett exempel på detta är att lärandet på en arbetsplats under utbildningen undersöks separat inom respektive utbildningsform. Min bild av mitt begränsade underlag är också att det är olika forskare/forskargrupper på olika organisatoriska enheter som undersöker yrkesutbildning i de olika utbildningsformerna. Jag tycker mig också se att forskning om yrkesutbildning inom högskolan kategoriseras som högskoleforskning, inte som forskning om yrkesutbildning. Jag ser en tydlig potential i att jämföra yrkesutbildningar i olika utbildningsformer. I högskolan benämns yrkesutbildningar ibland som professionsutbildningar, men jag har valt att här använda yrkesutbildning som ett övergripande begrepp oavsett utbildningsform.

Hur fördelar sig forskningen när det gäller mer generella forskningsområden inom policyområdet ('Organisation och ledning i utbildningssektorn' samt 'Utbildningspolitik och utbildningspolitiska reformer i högre utbildning') på olika utbildningsformer? En snabb analys med utgångspunkt i VR/UVKs ämnesöversikt visar att Yrkeshögskolan inte beforskats i de sammanhangen. Här finns också en tydlig potential för forskare som vill studera yrkeshögskolan.

Det insamlade materialet och min referensram visar att det finns fenomen i yrkeshögskolan som studerats i andra skolformer - i gymnasieskola, vuxenutbildning, folkbildning och högskolan. Det kan till exempel handla om arbetsplatslärande i en utbildning och samarbetet mellan utbildaren och arbetslivet. Det är rimligt att anta att en del av dessa har relevans även för yrkeshögskolan.

Jag har därför på förslag av de intervjuade forskarna tagit med några antologier om yrkesutbildning som inte direkt handlar om yrkeshögskolan, men som kan ge en översikt när det gäller forskningsläget mer generellt om vissa aspekter om yrkesutbildning. De titlar som finns på litteraturlistan - några svenska, nordiska och engelska antologier samt

en forskningsöversikt från Dansk Clearinghouse - är således inte resultatet av en systematisk genomgång av forskningslitteratur, utan exempel på studier som kan ge översikt och kanske även insikter om yrkeshögskolan. Jag har i arbetet med PM:an valt att inte fokusera på yrkesutbildningar inom högskolan, men det har under arbetet framkommit några exempel på sådana studier som kan ha bäring på yrkeshögskolan.

Av dessa resonemang följer att det verkar saknas övergripande studier och forskning om yrkesutbildning, oavsett utbildningsform och innehåll.

Jag har också – som ett sidospår - försökt göra en enkel analys om materialet har någon bäring på utbildningsformen konst- och kulturutbildningar, som Myndigheten för yrkeshögskolan också ansvarar för. Jag ser få direkta kopplingar, men vissa generella studier om yrkesutbildning bör ha bäring på de utbildningar inom den skolformen som har syftet att vara yrkesförberedande. En parallell mellan yrkesutbildningar och konst- och kulturutbildningar är att lärarna ofta har en bakgrund som verksamma utövare inom det område som de undervisar inom.

Studier och forskning om/i yrkeshögskolan

En stor del av forskningen som jag funnit i mitt kartläggningsarbete har varit riktad mot yrkesutbildning inom gymnasieskolan. Det finns få studier om yrkeshögskolan. Det finns även få studier om dess föregångare, KY-utbildning. Forskning om yrkesutbildning inom folkbildningen verkar kategoriseras som folkbildningsforskning. Forskning om yrkesutbildning inom högskolan verkar vara organiserad i en egen kategori och syns inte i forskning och studier om vuxenutbildning, yrkesutbildning och lärande i arbetslivet.

Här följer en kort redovisning av forskning och andra studier om/i yrkeshögskolan. Alla identifierade studier finns på listan över litteratur som finns i bilaga 3.

Några forskare vid KTH har gjort en studie om effekter av kvalificerad yrkesutbildning. Det övergripande syftet blev att undersöka sambanden mellan KY-utbildning och löneutveckling, arbetslöshet och sjukskrivning. Slutsatsen blev att de med KY-utbildning i allmänhet har högre löneinkomster, mindre sannolikhet att bli arbetslösa och färre sjukskrivningsdagar än de som endast har en gymnasieutbildning.

IFAU har senare gjort en liknande uppföljningsstudie om sysselsättningsgrad, inkomster och förekomst av arbetslöshet före, under och efter utbildningen. Denna studie innehåller också en jämförelse med ett matchat urval av högskolestudenter. Slutsatserna är att sysselsättningsgraden ökar tydligt, med variationer mellan ämnesområden. Medianinkomsten mer än fördubblas. I jämförelse med ett matchat urval av högskolestudenter står sig KY-studerande väl när det gäller sysselsättningsgrad och löneutveckling över tid.

SCB har i december 2017 publicerat en studie om etablering på arbetsmarknaden hos YH-utbildade. Av de som examinerades 2013 hade 69 procent en etablerad ställning på arbetsmarknaden 2015. Det är stora skillnader mellan utbildningsinriktningar och mellan länen där utbildningen bedrivits.

CSN har 2017 publicerat en rapport om de studerande på YH. Slutsatserna är att

- de studerande får ett stort stöd i studierna, vilket ger en bra studiesituation
- den ekonomiska situationen är bäst bland yngre studerande
- att studiemedlen är viktiga för rekryteringen till studier

- att de studerande har ett förhållandevis gott hälsotillstånd och tror på en ljus framtid.

Under 2018 har en doktorsavhandling av Rebecca Ye publiceras. Den handlar om svagt definierade yrkesgrupper inom den digitala sektorn. Hon frågar sig bland annat *varför* och *hur* individer träder in på sådana yrkesbanor som saknar uppenbara eller tydliga karriärvägar. Genom att följa en kohort studenter under och efter åren de studerade på en internationellt erkänt "digital skola" (en YH-utbildning) och genomföra longitudinella kvalitativa intervjuer analyseras denna nya ekonomis yrkesskript och hur aspiranterna konstruerar sina biografier. Mer precist gjordes i detta fall tre empiriska nedslag med fokus på rörelsen mellan utbildnings- och arbetsmarknaden: när de var i träning, när de sökte arbete och när de väl arbetade. Utöver detta analyserade hon även jobbbannonser för att förstå och karakterisera de kvaliteter och ideal som arbetsgivare i sektorn reproducerar. Avhandlingen bidrar till pågående diskussioner inom arbets- och utbildningssociologi, särskilt om frågor om nyare former av yrkesexpertis, karriärformering och övergången till den digitaliserade ekonomins vaga arbetsmarknad (text i detta stycke hämtad från su.se och något bearbetad).

RATIO, Näringslivets forskningsinstitut, har 2012-17 bedrivit ett omfattande forskningsprogram: Kompetens för tillväxt. Arbetet har redovisats i närmare 50 studier och ett stort antal konferenser, seminarier o dyl. Yrkeshögskolan behandlas i flera av studierna och de jag bedömer som de mest relevanta finns på litteraturlistan.

En av RATIOs studier har undersökt YH-utbildades effekter på tillverkningsföretag, genom att beräkna sambandet mellan yrkesutbildning på olika nivåer och företags produktivitet. Resultaten visar att det finns omfattande skillnader i produktivitet mellan de som har YH-utbildning och kollegor med annan utbildningsbakgrund. Utbildningens längd påverkar den anställdes produktivitet, och två- respektive treårig utbildning ger generellt sett större produktivitetseffekter än kortare utbildningar. Huvudslutsatsen är att YH-utbildningar hävdar sig väl jämfört med högskoleingenjörsutbildningar. Resultaten indikerar att de som genomgått en tvåårig YH-utbildning är minst lika produktiva som sina högskoleutbildade kollegor, i synnerhet dem med två- och treåriga yrkesinriktade högskoleutbildningar.

Myndigheten för yrkeshögskolan har publicerat många rapporter om studerande och olika aspekter av verksamheten. Huvuddelen är beskrivande eller utforskande med enklare undersöknings- och analysmetoder. Några exempel på vad som studerats: sysselsättningsgrad, matchning, examensgrad, tillsynsresultat, resultat från kvalitetsgranskning, flyttmönster, internationalisering, förkunskapskrav, distansutbildningar, statsbidrag, svenska med yrkesinriktning och pedagogiskt stöd till studerande.

Myndigheten har också låtit göra forskningsöversikter när det gäller lärande i arbete (LIA), samverkan med arbetslivet och utbildarkompetens. Dessa översikter har primärt använts i arbetet med att ta fram och pröva ut kvalitetskriterier för myndighetens kvalitetsgranskning av utbildningar inom yrkeshögskolan.

Resultaten från några enkla google-sökningar (forskning yrkeshögskola, studie yrkeshögskola, doktorand yrkeshögskola) indikerar att det fn inte pågår många forskningsprojekt om yrkeshögskolan. Ett undantag är ett forskningsprojekt vid Linköpings universitet som utgår från en läroplansteoretisk ansats, Högre yrkesutbildning – utbildningspolitik och läroplan. Kontaktperson är Johanna Köpsén, doktorand. Per Andersson är hennes handledare. Projektet motiveras bl a med att yrkeshögskolan dag är en utbildningsform som har över 50 000 studerande varje år.

Det finns naturligtvis forskningsresultat som inte direkt fokuserar på högre yrkesutbildning i Sverige som ändå har bäring på yrkeshögskolan. Ett sådant exempel är den analysmodell för förhållandet mellan den studerande, lärande i skolan och lärande på arbetsplatsen som beskrivs i antologin Yrkesutbildning – mellan skola och arbetsliv (s.16). Ett annat sådant exempel är slutsatserna i en norsk studie av medieutbildning. Nina Aakernes finner att det är två omständigheter eller villkor (*conditions*) som är särskilt viktiga för att sammanhang (*coherence*) mellan skola och arbete/arbetsplats ska uppnås: (a) möjligheten för deltagarna att under den skolförlagda delen av utbildningen att få ta del av autentiska arbetsuppgifter samt (b) samarbete mellan utbildningsanordnaren (skolan) och arbetsplatsen till vilken praktik har förlagts. (From school to work: Coherence between learning in school and learning in workplaces for apprentices in the Media graphics programme in Norway, Nordic Journal of Vocational Education and Training, 2018). Det finns också jämförande nordiska och europeiska studier där ländernas likheter och skillnader när det gäller yrkesutbildning beskrivs.

Exempel på sådana studier som inte direkt handlar om yrkeshögskolan, men som har innehåll och slutsatser om yrkesutbildning generellt, har jag samlat under en egen rubrik på litteraturlistan, bilaga 3. De titlar som finns med där är inte resultatet av en systematisk genomgång, utan de är helt enkelt ett urval av dem som intervjuade forskare tipsat mig om.

Forskare och forskningsmiljöer

Här kommer jag att ge mig ut på djupt vatten. Mitt underlag, mina metoder och analysen är begränsade, men jag vill ändå ge min bild av var det bedrivs forskning om yrkesutbildning och lärande i arbetslivet. Jag vill på detta sätt lista möjliga forskningsmiljöer för förhoppningsvis kommande forskning om och i yrkeshögskolan. Mina slutsatser kan ifrågasättas, och jag hoppas att det i diskussionen dyker upp fler forskningsmiljöer som vill beforska yrkeshögskolan.

Underlaget från intervjuerna med forskarna m fl, litteraturlistan och information från forskningsfinansierare indikerar att det främst finns forskningsmiljöer med intresse för yrkesutbildning och yrkeshögskolan vid universiteten i Göteborg, Linköping, Lund, Malmö, Stockholm och Umeå. Och, fast på ett annat sätt, Högskolan Väst. Universitetet i Karlstad, Luleå tekniska universitet och Linnéuniversitetet nämns också, men i begränsad utsträckning.

Den bild jag fått är att det i Linköping finns en sammanhållen forskningsmiljö, i betydelsen att det finns något mer än enskilda forskare/grupper av forskare och mer är enskilda forskningsprojekt, kring lärande i arbetslivet och yrkesutbildning. Organisatoriskt är det två forskningsmiljöer som samarbetar. Jag upplever att det där finns någon form av struktur och/eller kultur som håller samman olika områden, perspektiv och ansatser, och som förmår fokusera och prioritera resurser. HELIX, Nordic Journal of VET och den fasta professuren i vuxenpedagogik verkar bidra till det.

I Göteborg, Lund och Malmö samt Stockholm finns såvitt jag förstår många skickliga forskare kring yrkesutbildning och lärande i arbetslivet. Det syns i mitt material, men också i referenslistor i forskningsstudier om yrkesutbildning och arbetslivslärande. Jag uppfattar dock inte att det existerar en sammanhållen miljö inom detta område på lärosätet, på samma sätt som i Linköping. Även om Lund/Malmö, Göteborg och Stockholm - vid sidan av Linköping - koordinerar nationella och internationella nätverk och konferenser. Detsamma gäller Umeå, men där är min bild att antalet forskare och volymen studier är mer begränsad.

Jag har också uppfattat att de två forskarskolor kring yrkesdidaktik som bedrivs har bidragit till en konkret samverkan mellan berörda lärosäten. Kanske kan de relationerna utvecklas och förstärkas över tid.

Detta är som sagt slutsatser som dragits av det ringa materialet och min förhållandevis ostrukturerade metod. De kan naturligtvis vara mer eller mindre valida och de kan ändras när ytterligare underlag kommer till.

Högskolan Väst skiljer sig från universiteten på flera sätt. Det är ett förhållandevis nytt lärosäte. Det har en historia som kännetecknas av stark koppling till det omgivande samhället. Det är mycket mindre. Och det har som inriktning och värdegrund att utgå från arbetsintegrerat lärande i utbildning och forskning. Min slutsats av denna information är att det byggs en spännande miljö i en sammanhållen struktur och kultur, och att det finns en potential att på sikt bli en betydande forskningsmiljö kring lärande i arbetslivet och yrkesutbildning.

Den största miljön för forskare kring yrkesutbildning och lärande i arbetslivet som jag hittills stött på är Näringslivet forskningsinstitut, RATIO. Forskningsprogrammet Kompetens för tillväxt är avslutat sedan 2017, så det återstår att se om RATIO även framgent kan bli en sådan mötesplats. De studier från RATIO som behandlar yrkeshögskolan på olika sätt har förtecknats på litteraturlistan.

Jag tycker mig också se i materialet att det finns en potential att beforska yrkeshögskolan i projekt där fler discipliner samverkar. Vad skulle kunna bli resultatet av att nationalekonomer, didaktiker och sociologer bestämde sig för gemensamma frågeställningar? Det pågående forskningsprojektet i Linköping verkar delvis ha en sådan design, med en blandning av policy och pedagogik. Det finns också en potential i att jämföra olika aspekter av yrkesutbildning i olika skolformer. När det gäller åtminstone yrkeshögskolan borde det finnas utrymme för forskning om utbildningen i relation till arbetslivets behov och samhällsekonomiska effekter. Ett mer specifikt område som skulle kunna studeras är hur informationsteknologin påverkar yrkesutbildningars både innehåll och studieformer.

3. Några reflektioner om framtiden

I detta avsnitt skissar jag på vad myndigheten och andra skulle kunna göra framgent, i syfte att öka kunskapen om yrkeshögskolan. Det kan handla om många olika områden, men jag har ovan använt kategorierna policy, didaktik och arbetslivsforskning, var för sig men också i kombinationer av dessa.

Det finns ett uttryckt behov hos flera aktörer, både på nationell och lokal nivå, om att öka kunskapen om yrkeshögskolan i vid mening. Ett exempel handlar om input till systemutvecklingen, hur ska yrkeshögskolan utvecklas över tid. Ett annat exempel handlar om input till anordnare och arbetsliv om hur de kan organisera utbildning och LIA för att nå målen om att tillfredsställa arbetslivets behov på ett effektivt sätt.

Spridning av YH-relevanta forskningsresultat

Denna kartläggning och listning av studier - men också att relationer byggts upp mellan myndigheten och flera forskare – innebär att det finns något att kommunicera med yrkeshögskolans aktörer och andra intressenter. Jag tänker då främst på litteraturlistan, men även på PM:an i sig. Det finns förmodligen också en efterfrågan från myndighetens egen personal att få ta del av denna typ av sammanställningar.

Det är skälet till att jag valt att påbörja arbetet med en litteraturlista, med både forskningsstudier och andra undersökningar. En förhoppning är att denna lista ska kunna publiceras och uppdateras regelbundet av myndigheten. För att detta ska bli möjligt krävs, förutom interna resurser, att kontakterna med forskare och forskningsmiljöer på något sätt upprätthålls framöver.

Efterhand som det publiceras avhandlingar med fokus på yrkeshögskolan, kommer det sannolikt att finnas diskursavsnitt som med olika perspektiv kommer att sammanfatta forskningsläget om högre yrkesutbildning, både nationellt och internationellt. Dessa bör listas och spridas, ibland kanske också skrivas om för målgruppen aktörer.

Kanske skulle myndigheten kunna visa på behovet av att någon har i uppdrag att ha överblick när det gäller kunskaper om yrkesutbildning.

Initiera mer forskning om YH

Yrkeshögskolan är en utbildningsform som över tid växer och omfattar många studerande, anordnare, lärare/instruktörer, arbetslivsrepresentanter m fl. Med en volym om ca 50 000 studerande idag, och med drygt 70 000 inom några år, finns goda skäl att forskare, lärosäten, institut och finansiärer bidrar med en kunskapsutveckling ur många olika perspektiv.

Det finns - mot bakgrund av den nästan obefintliga omfattningen av forskning om yrkeshögskolan och den begränsade volymen forskning om yrkesutbildning – goda skäl för åtminstone några av lärosätena att bygga upp forskningsmiljöer inom detta område med finansiering av egna forskningsmedel. Något lärosäte borde kunna bygga upp en miljö om yrkeshögskolan, och där även tvärvetenskapliga ansatser prövas. Det finns också – mot samma bakgrund - goda skäl för forskningsfinansiärerna att prioritera forskningsprojekt om yrkesutbildning - och yrkeshögskola i synnerhet - som kan bidra i ett långsiktigt arbete med att förstärka kunskapsutveckling inom området. Detta verkar behövas inom alla forskningsområden: didaktik/pedagogik, policy- och arbetslivsforskning. En fråga i detta sammanhang är hur myndigheten skulle kunna verka för detta.

Myndigheten skulle kunna bidra med att bygga upp kontakter med något eller några av de identifierade forskningsmiljöerna och uppmärksamma forskningsfinansiärer (VR/UVK, Forte m fl) om behovet av studier om yrkeshögskolan. Myndigheten skulle också kunna kartlägga privata forskningsfinansiärer, bl a eftersom yrkeshögskolan har nära koppling till arbetslivet och dess kompetensbehov. Den pågående expansionen av yrkeshögskolan är ytterligare ett argument i dessa sammanhang.

Myndigheten skulle också kunna initiera ett arbete med att identifiera angelägna forskningsområden. Några sådana som lyfts över åren är: yrkeshögskola som fortbildning och livslångt lärande, yrkeshögskolan som utbildningssystem, yrkeshögskolans bidrag till rörlighet på arbetsmarknaden.

Myndigheten skulle också på olika sätt kunna inspirera och stödja forskare/forskning som vill beforska yrkeshögskolan och samspelet utbildning-arbetsliv-individ, frågor som utgår från tvärvetenskapliga perspektiv, intresserar sig för yrkeshögskolans utveckling

och annat som MYH skulle vilja befrämja. Detta måste dock alltid vara i överensstämmelse med myndighetens instruktion och regleringsbrev.

En annan möjlig aktivitet skulle kunna vara att uppmuntra studerande inom yrkeshögskolan och högskolan att göra examensarbeten om yrkeshögskolan. Ett sätt att göra det skulle kunna vara att utveckla stipendieordningar.

Åtgärder på MYH

Vad skulle myndigheten kunna göra internt för att öka kunskaperna om yrkeshögskolan, och för att sprida dessa till aktörerna? Här är några möjliga uppslag att utreda vidare.

Omvärldsbevakning kring forskning skulle kunna bli en del av det ordinarie arbetet. På så sätt skulle myndigheten kunna hålla en aktuell lista på relevanta forskningsrapporter, men också få underlag för kommunikationen med främst anordnarna.

Flera myndigheter verkar ha inrättat forskningsråd/advisory board. Det skulle kunna prövas på MYH. Möjliga uppgifter för ett råd skulle kunna vara att ta fram möjliga forskningsfrågor, bidra praktiskt till fler forskningsansökningar, bygga nätverk mm.

Det finns också möjlighet att ännu mer aktivt initiera eller delta i forskningsprojekt genom goda relationer med relevanta forskningsmiljöer. Myndigheten skulle kunna samarbeta med andra myndigheter med gemensamma intressen.

Det är också tänkbart att själv eller tillsammans med andra finansiera undersökningar vars syfte är att svara på frågor på som finns med på myndighetens lista över särskilda uppföljningar i den årliga planeringsprocessen. Sådan finansiering måste självfallet ligga inom ramen för myndighetens instruktion och regleringsbrev. Denna typ av avgränsade studier kan vara ett sätt att börja bygga upp kunskap kring en fråga, och på så sätt få fram underlag så att forskningsmiljöer kan skriva mer utvecklade forskningsansökningar till t. ex VR/UVK.

En mer konkret insats skulle vara att sammanställa relevant forskning om yrkesutbildning från andra delar av världen. Exempel på länder som nämnts i detta arbetet är England, Nederländerna och Kanada.

Bilaga 1

Sammanställning av insamlat material

Lärosäten

Här redovisas de intervjuer jag genomfört med forskare vid olika lärosäten i Sverige. De redovisas i kronologisk ordning. Som nämnts tidigare är urvalet av forskare gjort utifrån den information som kommer fram efter hand i intervjuerna. Vid vissa intervjuer har fler forskare deltagit, på initiativ av den forskare som jag kontaktat.

I intervjun med *Jonas Olofsson, Malmö universitet* (högskola, vid tillfället för intervjun) framkommer att forskningen om yrkesutbildning där sker ur arbetsmarknads- och socialpolitiskt perspektiv och ur perspektivet studie- och yrkesvägledning. Forskningen avser både gymnasial och eftergymnasial nivå. Han menar att frågor om utbildningens betydelse för ungas försörjning och delaktighet har väckt stort intresse.

Han nämner under intervjun forskare vid Luleå tekniska universitet (arbetslivsforskning), Göteborgs universitet, Stockholms universitet (SOFI om bl a lärlingsutbildning), Linköpings universitet (forskningsprogrammet HELIX) och IFAU/Uppsala universitet. RATIO nämns som en forskningsmiljö utanför lärosätena.

Följande ansatser och perspektiv på forskning om yrkesutbildning nämns under samtalet:

- Yrkesdidaktik, yrkespedagogik
- Vuxenpedagogik
- Arbetslivets pedagogik
- Samarbete skola-arbetsliv
- Definitioner av yrkesutbildning, aktörerna
- SYV och arbetsmarknad
- Effektstudier
- Kritisk ungdomssociologisk forskning
- Systemkonstruktion.

Han menar att yrkesutbildningsforskning är ett smalt område i Sverige. Inom det är flest forskare verksamma inom yrkespedagogik/didaktik.

I beskrivningen av svensk yrkesutbildningsforskning kommer även myndigheters utvärderingar och kunskapssammanställningar upp (Skolverket, MUCF).

Aktörer som finansierar forskning om yrkesutbildning, som lyfts under samtalet, är Vinnova, IFAU, Forte och Vetenskapsrådet (samhällsvetenskap och utbildningsvetenskap). Han nämner särskilt det yrkesutbildningsnätverk som Forte (tidigare FAS) finansierar.

Vid intervjun med *Lazaró Moreno Herrera, Stockholms universitet*, framkommer att det finns internationella nätverk om yrkesutbildningsforskning (VETNET, med formell status i

EU-samarbetet). Mest aktiva bland de svenska lärosätena där är Göteborgs, Linköpings och Stockholms universitet. Mest aktiva är forskare från Tyskland och Schweiz.

Det finns forskning om yrkesutbildning på flera institutioner vid universitetet. Institutionen för pedagogik och didaktik (IPD) forskar kring policy och pedagogik/didaktik, men bedriver också yrkeslärarutbildning och har ett nationellt uppdrag att ansvara för bedömning av yrkeskunskaper som förkunskapskrav.

Stockholms universitet har också varit inblandat i två forskarskolor i yrkesdidaktik, en mot licentiat-examen och en mot fil dr-examen. Båda genomfördes i samarbete mellan flera lärosäten.

Under intervjun nämns forskare vid flera lärosäten: Linköpings universitet, Helsingfors universitet, Yliopisto/Helsingfors universitet, Stockholms universitet, Malmö högskola/universitet, Umeå universitet och Karlstads universitet.

I samtalet nämns också det nordiska nätverket NORDYRK med Nordic Journal of VET (Huvudredaktör vid Linköpings universitet) samt konferensen NORDYRK (varje år i juni). Stockholm International Meeting on VET genomförs vartannat år (i maj).

De olika forskningsperspektiv som lyfts under intervjun är pedagogik/didaktik, policy och transition skola-arbetsliv.

På *Linköpings universitet träffar jag Maria Gustavsson och Daniel Persson Thunqvist* tillsammans. De beskriver forskningsområden med relevans för yrkeslivet på den egna avdelningen – för Pedagogik och sociologi - vid institutionen för beteendevetenskap och lärare: Lärande och kompetensutveckling i arbetslivet, Förändringsarbete inom och mellan organisationer samt Hälsa/ohälsa och välfärd. De andra avdelningarna på institutionen är Pedagogik och vuxnas lärande, Pedagogik och didaktik, Psykologi och handikappvetenskap, och där finns andra forskningsansatser kopplade till yrkesutbildning.

På universitetet finns också HELIX Competence Center, med ett flervetenskapligt forskningsprogram om hållbar utveckling i organisationer. Det finansieras av Vinnova (35 milj kr).

Vi samtalar om olika kontexter när det gäller forskning om lärande i arbetslivet - skolkontext, arbetsplatskontext och den studerandes egen bakgrund – och hur de söker finansiering för att undersöka hur de olika kontexterna påverkar de studerande. När det gäller förhållandet mellan skolans och arbetsplatsens kontexter så redovisar de en modell som visar hur det hänger ihop i den nyligen publicerade antologin om *Yrkesutbildning – mellan skola och arbetsliv*. Exempelen är visserligen hämtade från gymnasial utbildning - men den problematik som framkommer gäller (all) yrkesutbildning som pendlar mellan skola och arbetsliv, och som försöker skapa en "helhet" för studerande. Forskarna tar också upp olika begrepp för yrkesutbildning den internationella forskningen med olika betydelser: Professional, Vocational och Occupational.

De nämner följande lärosäten som aktiva när det gäller forskning om yrkesutbildning: olika delar av Linköpings universitet, Göteborgs universitet, Luleå tekniska universitet

(arbetsvetenskap), Umeå universitet (pedagogik), Stockholms universitet (organisationspedagogik), Malmö högskola/universitet.

Forskningsfinansiärer som nämns i samtalet är Forte, Vinnova och Vetenskapsrådet, utbildningsvetenskapliga kommittén. Forskarna tar också upp möjligheten att mobilisera arbetslivets organisationer för forskning om yrkeshögskolan.

I intervjun med *PO Thång, Göteborgs universitet*, nämns under samtalet följande forskningsmiljöer om yrkesutbildning: Göteborgs universitet (olika delar), Luleå tekniska universitet, Linköpings universitet, Stockholms universitet, IFAU/Uppsala universitet och Lund/Malmö (nätverk). Han lyfter också de två forskarskolorna om yrkesdidaktik som innebär att nya samarbeten och nya förmågor utvecklas.

Samtalet tar också en internationell väg. England, Holland, Kanada nämns som intressanta länder när det gäller yrkesutbildningsforskning. De danska universiteten Aarhus (Dansk Clearinghouse, i Köpenhamn) och Roskilde lyfts också. Han menar att i aktuell yrkespedagogisk forskning är integrationen av den skolförlagda undervisningen och den arbetsplatsförlagda den kanske mest centrala frågan.

De olika forskningsperspektiv kring yrkesutbildning som beskrivs är

- didaktik (där gymnasieskolan dominerar)
- forskning om professionsutbildning
- nationalekonomi (effekter och samhällsekonomi)
- styrning och organisation (statsvetare och organisationspsykologer).

Han saknar forskning om yrkeshögskolan och nämner några möjliga områden/frågeställningar:

- Effektstudier, långtidseffekter
- Betydelsen av LIA som en integrerad del av utbildningen
- Handledarens undervisning på arbetsplatsen
- Utbildningsledarens roll
- Den studerandes resa
- Ambitionen att samla grundutbildning och fortbildning i samma utbildningar
- Språkhandledning, Svenska med yrkesinriktning
- Preparandutbildning (utbildning för att uppfylla förkunskaper)
- Vad händer med kompetens om yrkesutbildning på Statens skola för vuxna, Centrum för flexibelt lärande? Vad är företagsgymnasiernas roll i högre yrkesutbildning?

De forskningsfinansiärer som lyfts är Skolverket (specifika uppdrag), Forte och Vetenskapsrådet, utbildningsvetenskapliga kommittén.

Intervjun med *Ingrid Carlgren, Stockholms universitet*, börjar i de två forskarskolorna i didaktik. De har varit en möjlighet att bygga struktur och kunskap kring yrkesdidaktik.

I samtalet nämns forskning vid Stockholms, Linköpings, Göteborgs och Umeå universitet samt Linnéuniversitetet/Kalmar (yrkesdidaktisk tradition). Hon nämner också Högskolan i Borås (professionsinriktad högskola) och Högskolan Väst (arbetsintegrerat lärande, AIL). Hon lyfter också att det finns ett europeiskt nätverk för yrkesutbildningsforskning.

Hon nämner också STLS, Stockholm Teaching and Learning Studies, en miljö som samlar lärare som vill utveckla sin undervisning och utveckla ny kunskap främst inom Stockholms stad. Där finns ett spår om yrkesdidaktik, som fn är vilande. Även Skolverkets utvecklingsprojekt och utvärderingar nämns som miljöer som bidrar till kunskapsutvecklingen.

Under samtalet nämns fyra forskningsområden/forskningsfält för yrkesutbildning:

- Didaktik: utbildningen som helhet, lärande/undervisning
- Policy: utbildning som system
- Arbetslivsforskning: mer av involvering av arbetslivet.

Andreas Fejes, Linköpings universitet, saknar yrkesutbildningsforskning kopplat till vuxenutbildning, sfi och YH. Han argumenterar för att det borde finnas forskning kopplat till institutionerna och till utbildningssystemen. Det är skillnader mellan hur olika länder formar sina utbildningssystem och syftet med dem, vilket gör internationella jämförelser svåra.

Samtalet övergår i en beskrivning av forskning vid Linköpings universitet, med fokus på avdelningen för Pedagogik och vuxnas lärande på institutionen för beteendevetenskap och lärande. Det är ca 25 anställda som ägnar sig åt vuxenpedagogik, troligen den största miljön i sitt slag i världen. Här finns, förutom forskning, folkhögskolläraryrkeslärarprogrammet, yrkeslärarprogrammet, internationellt mastersprogram i adult learning and global change och ett antal fristående kurser. Därutöver har avdelningen omfattande samverkansuppdrag för myndigheter, skolhuvudmän och studieförbund. Forskningen omfattar flera områden: vuxenpedagogik, folkbildning, yrkesutbildning (även yrkesutbildning inom folkbildningen) och professionsutbildning. Avdelningen har fakultetsmedel för att finansiera Sveriges enda professur i vuxenpedagogik, ett antal doktorander och postdocs, samt det nationella programmet för folkbildningsforskning.

Det finns en yrkesdidaktisk forskningsmiljö inom avdelningen där bland annat de två tidigare nämnda forskarskolorna varit del av. Den nordiska vetenskapliga tidskriften för yrkesutbildning leds av forskningsmiljön vid Linköpings universitet.

Han nämner att en doktorand på Linköpings universitet skriver om YH. Ansatsen är en läroplansteoretisk analys. Jag har kontaktat doktoranden för att få information om tidsplan mm. Det pågår också studier av yrkeslärares kompetensutveckling, om yrkesvux, om utbildningar till skönhetsbranschen, om infärgning av matematik på NB-programmet, om handledning på förskolor inom BF-programmet, om bedömning av yrkeskunnande, om validering

De lärosäten med yrkesutbildningsforskning som nämns är de i Göteborg, Stockholm (professionsforskning, arbetslivsforskning), Umeå (forskning om lärarutbildning, pedagogik, professioner), Linköping och Malmö. Encell, Nationellt centrum för livslångt lärande, finns vid Jönköping University.

Han nämner också några internationella miljöer: Nätverket NORDYRK, Institute of Education i London/UK, Universitetet i Ålborg och University of British Columbia i Vancouver/Kanada.

Den sista intervjun gjordes med *Lisbeth Lundahl och Per-Åke Rosvall på Umeå universitet*. De lyfter det nordiska samarbetet med bl a NordForsk (Yrkesutbildning i Norden, inkl delrapporter) och ett samarbete mellan Umeå, Åbo och Danmark kring

övergångar i yrkesutbildningen. Forskare från Danmark, Finland och Island nämns. En annan arena för spridning av resultat från yrkesutbildningsforskning är tidskriftsartiklar i Journals for VET (European och Nordic). Nätverket VETNET på europainivån kommer upp.

Under samtalet nämns forskning om yrkesutbildning på Malmö (antologier), Lund (nätverk om yrkesutbildning), Göteborg och Linköping universitet.

Umeås bidrag på området är framför allt policy kring sociologi/utjämning, övergångar utbildning-arbetsliv, prov och bedömning samt polisutbildning. De två forskarskolorna nämns även här, med samarbetet mellan universiteten i Stockholm, Göteborg, Linköping och Umeå.

Avhandlingar i Umeå har t ex studerat försöket med lärlingar 2008-11 inom handelsprogrammet (kursplan, elevroll, handledarroll, elevsammansättning) och bedömning av yrkeskunnande inom byggsektorn (vem bedömer, på vika grunder, tillämpning). Det pågår en studie om den informella läroplanen för SYV, vilket har finansierats av FORTE. Andra avslutade projekt har handlat om: Osäkra övergångar, unga utan fullständig gymnasieutbildning och karriärval och vägledning i socialt, mångkulturellt och könsperspektiv.

Pågående forskningsprojekt inom området är:

- Att komma vidare – Unga på introduktionsprogram och stödet för att finna framtidsvägar i olika lokala kontext
- Kritiskt tänkande i yrkesämnesundervisning?
- Integration av nyanlända i glesbygd genom Komvux, SFI och högskoleutbildning via kommuners lokala Lärcentra
- Lära för karriärvalet
- Landsbygdens unga, utbildning, plats, delaktighet (leds av Göteborgs universitet).

Som möjliga forskningsfinansiärer nämns Utbildningsvetenskapliga kommittén på Vetenskapsrådet, FORTE och det särskilda regeringsbeslutet om forskarskolor inom yrkesdidaktik.

Vi kom att diskutera att det är få individer från yrkesutbildning som söker sig till forskarvärlden. Det verkar vara ett stort mentalt avstånd mellan yrkeskunnande och universitetens forskning.

De olika forskningsperspektiv som lyfts under samtalet är:

- Policy: livslångt lärande/arbetslivets utveckling, återvändsgränder YH-högskola, digitalisering, medborgarfostran, tillträde/urval
- Sociologisk, ungdomars värderingar
- Didaktisk/pedagogisk, bedömning
- Vuxenpedagogik
- Arbetslivsforskning
- Språkligt perspektiv.

Som viktiga framtidsaktiviteter nämns att rekrytera yrkeslärare, rekrytera forskare om yrkesutbildning och att studera vad som händer efter YH-studier. En viktig fråga att fundera vidare på är vad som är yrkeskunnande; inkluderar det även att hantera värderingar?

Med arbetsintegrerat lärande (AIL) som profil utgår *Högskolan Väst* från att kunskap och utveckling bäst skapas i mötet mellan akademi och omvärld. Forskningen genomförs i samverkan med de verksamheter man forskar om/för/i. Genom AIL åstadkoms lärande genom aktivt kunskapsutbyte, reflekterad handling och engagerat deltagande. En grundsten är begreppet avancerad kunskap – kunskap som kännetecknas av komplexa frågor och lösningar – och det ömsesidiga erkännandet av dess existens inom högskolan och hos dess samarbetspartners. AIL är Högskolan Västs instrument för att hantera och utveckla arbetet i den avancerade kunskapens gränsområden. AIL ger mervärde till hela verksamheten inom högskolan och nytta till samhället. Högskolan har ett nationellt uppdrag av regeringen att utveckla AIL.

Offentliga forskningsfinansiärer

Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté (VR/UVK) fördelar medel för forskning inom utbildningsvetenskap. Det finns hittills ingen finansiering till forskning om yrkeshögskolan. VR/UVK genomför årligen en sk resultatdialog om forskningsprojekt som pågår med finansiering från kommittén. På resultatdialogen 2017 redovisades nedanstående projekt med koppling till yrkesutbildning:

- Två yrkesdidaktiska forskarskolor: Viveca Lindberg, Göteborgs universitet (pedagogik och specialpedagogik)
- Flerspråkiga praktiker och pedagogiska utmaningar i äldreomsorgen: Gunilla Jansson, Stockholms universitet (svenska och flerspråkighet)
- Förarutbildning i praktiken. En studie av lärande i trafikförankrad interaktion: Jakob Cromdal, Linköpings universitet (samhälls- och välfärdsstudier)
- Vilken långsiktig betydelse har valet mellan yrkesinriktad och teoretisk gymnasieutbildning?: Anders Stenberg, Stockholms universitet (nationalekonomi).

När detta skrivs har resultatdialogen för 2018 ännu inte genomförts.

Vetenskapsrådet, utbildningsvetenskapliga kommittén, har i en ämnesöversikt 2014 om utbildningsvetenskap redovisat läget för olika forskningsområden, inklusive "Vuxnas lärande och lärande i arbetslivet" som i sin tur delas in i vuxenutbildning, folkbildningsforskning, lärande i arbetslivet och yrkesutbildning. Den finns redovisad i bilaga 2. En slutsats i översikten är att: "Yrkesutbildning och lärande i arbetslivet är underbeforskade områden. Inte minst med tanke på att yrkesutbildning inkluderar stora delar av eleverna inom ungdomsskolan, och vuxna inom yrkesutbildning på komvux och yrkeshögskolan. En utmaning är att bygga upp forskningskapacitet." Av samma ämnesöversikt framgår att yrkeshögskolan inte verkar beforskas inom forskningsområdena "Organisation och ledning i utbildningssektorn" och "Utbildningspolitik och utbildningspolitiska reformer i högre utbildning".
<https://publikationer.vr.se/produkt/forskningens-framtid-amnesoversikt-2014-utbildningsvetenskap/>

VR/UVK lyfter att det finns andra aktörer som bidrar till forskningen om yrkesutbildning. Här nämns ett projekt som nyligen avslutats om yrkesutbildning i NordForsks program, Education for tomorrow. Där finns några rapporter om läget i Sverige, med fokus på gymnasial nivå. <http://nord-vet.dk/country-reports/>. Skolforskningsinstitutets pågående arbete med en systematisk forskningsöversikt om undervisning inom vuxenutbildningen nämns. Även IFAUs studier om yrkesutbildning (<https://www.ifau.se/sv/Sok/?q=yrkesutbildning>) nämns.

Forskningsrådet Forte fördelar medel för forskning inom hälsa, arbetsliv och välfärd. Myndighetens ansvarsområden omfattar inte direkt forskning av yrkeshögskolan. Det finns dock beröringspunkter med implementeringsforskning och ett nationellt program kring arbetslivsforskning som Forte ansvarar för. Forte finansierar för närvarande ett forskarnätverk (2016-18) som fokuserar på ungas etableringsvillkor i ljuset av den gymnasiala yrkesutbildningens institutionella utformning utifrån ett tvärvetenskapligt perspektiv. Nätverket leds av Alexandru Panican, Lunds universitet.

Skolforskningsinstitutet har inte fördelat några forskningsmedel för praktiska forskning till projekt inom området yrkesutbildning.

Forskningsinstitut

RATIO är näringslivets forskningsinstitut. Det har 2012-17 bedrivit ett omfattande forskningsprogram: Kompetens för tillväxt. Arbetet har redovisats i närmare 50 studier och ett stort antal konferenser, seminarier o dyl. Någon av dessa studier har fokuserat på och flera av dem har berört yrkeshögskolan. De mest relevanta finns på litteraturlistan.

För *RATIO* är industrinära forskning viktig när det gäller kompetensförsörjning. Det är viktigt att inte fastna i skolvärlden, utan erkänna att lärande sker på olika sätt och i olika miljöer samt att behovet av kunskaper, färdigheter och förmågor i näringslivet kan och bör definieras av arbetslivet.

Föreståndaren Nils Karlsson nämner universitetsämnen nationalekonomi, statsvetenskap, sociologi och pedagogik som forskningsområden med relevans för yrkesutbildning. Han nämner Linköpings universitet, Uppsala universitet/IFAU och Alexandru Panicans nätverk för forskning kring yrkesutbildning som intressanta forskningsmiljöer.

När det gäller idéer inför framtiden nämns forskning om erfarenhetsbaserat lärande, organisering av utbildning för dem som redan arbetar, utformning av lärprocesser så att människor tar ansvar, etik samt individens ansvar när det gäller lärande och validering av informell kompetens.

I kontakter med *Skolforskningsinstitutet* har framkommit att det hittills inte gjorts någon forskningsammansättning inom området yrkesutbildning. Det pågår dock arbetet med en sådan sammansättning när det gäller undervisning inom vuxenutbildningen, vilket kan involvera yrkesutbildningar. Det arbetet kan följas här: <http://www.skolfi.se/forskningsammansattningar/pagaende-systematiska-oversikter/arbetssatt-och-metoder-i-undervisningen-inom-vuxenutbildningen/>.

Andra myndigheter

Sektorsmyndigheten *Skolverket* finansierar normalt inte forskningsstudier, med undantag av kunskapsöversikter i ämnen/teman som är relevanta i myndighetens arbete. En sådan översikt om yrkeslärare är planerad till hösten 2018 och skrivs av Per Andersson. Skolverket har i uppdrag att sprida forskningsresultat inom sitt ansvarsområde, förskola till vuxenutbildning.

I intervjun nämns Linköpings universitet, Umeå universitet, Högskolan Dalarna och Malmö högskola/universitet som kända forskningsmiljöer för yrkesutbildning. Även Alexandru Panicans nyhetsbrev och nätverk nämns. Liksom den regelbundet återkommande, nordiska konferensen NORDYRK.

Som forskningsområden med relevans för yrkesutbildning nämns pedagogik, entreprenörskap i skolan, didaktik, genus, yrkeskultur och sociologi.

Frågor som lyfts som viktiga att beforska är synen på och värdering av kunskap och kvalitet i praktik/APL/LIA.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har en hel del uppgifter om övergångar från skola till arbetsliv, som till en del omfattar frågor kopplat till yrkesutbildning. Detta finns redovisat i flera rapporter.

<http://www.temaunga.se/vagar-och-omvagar-till-arbetsmarknaden>

<http://www.temaunga.se/larlingsutbildning-olika-aktorer-och-varierande-verksamhetsformer>

<https://www.mucf.se/publikationer/fokus-17-del-1-ungas-etablering>

<https://www.mucf.se/publikationer/det-stora-steget>.

Inom kort kommer MUCF att publicera en antologi med forskare och experter som beskriver utmaningar och möjligheter för ungas etablering och arbetslivets förändring. I den finns det ett par kapitel som direkt och indirekt berör yrkesutbildningen.

När det gäller forskarmiljöer så lyfts följande lärosäten fram:

- didaktisk inriktning: Umeå, Stockholms och Göteborgs universitet
- lärandet i arbetslivet: Linköpings universitet eller Luleå tekniska universitet
- nationalekonomisk, sociologisk, statsvetenskaplig inriktning kopplat till yrkesutbildningens roll i samhället: Malmö universitet och Lunds universitet.

MYHs tidigare arbete

Myndighetens tidigare arbete kring forskning är begränsat. Det handlar främst om forskningssammanställningar och bidrag i arbetet med att definiera och pröva kvalitetskriterier inom kvalitetsgranskningen. Arbetet med kriterier för LIA gjordes tillsammans med Per Olof Thång och Kerstin Littke, Göteborgs universitet, Centrum för yrkeskunnande samt Kim Faurschou vid FACO i Odense. Kriterier kopplade till ledningsgruppens funktion gjordes tillsammans med Lennart Svensson, Linköpings universitet. Utvecklingen av kriterier kopplade till utbildningskompetens togs fram i samarbete med Jonas Olofsson, Martin Kvist och Marie Leijon, Malmö högskola/universitet. Kriterierna för god undervisning i yrkeshögskolan togs fram i samspel med PO Thång, Lennart Svensson och Maria Gustavsson (Göteborgs och Linköpings universitet).

Myndigheten har också ett visst samarbete med Högskolan Väst bl a utifrån deras nationella uppdrag att utveckla arbetsintegrerat lärande (AIL).

Myndigheten har de fem-sex senaste åren också deltagit i referensgrupperna till RATIO:s forskningsprogram om Kompetens för tillväxt och i SNS:s forskningsprogram om Framtidens kompetensförsörjning. Det sistnämnda har hittills publicerat elva studier, och ytterligare någon är under arbete. Dock har ingen studie kring yrkesutbildning genomförts.

Bilaga 2

TEMATISK ÖVERSIKT: UTBILDNINGSVETENSKAP - 2014

Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté har i sin tematiska översikt 2014 skrivit följande om vuxnas lärande och lärande i arbetslivet

”Beskrivning av forskningen

Vuxnas lärande handlar om formellt organiserat lärande inom utbildningssfären, såsom kommunal vuxenutbildning, svenska för invandrare, arbetsmarknadsutbildning, yrkesutbildning, högskola och professionsutbildning; icke formellt lärande inom folkhögskola, studieförbund och personalutbildningar; men också informellt lärande i vardagen, på arbetet eller inom ramen för civilsamhället. Fyra forskningsområden kan skönjas: vuxenutbildning, folkbildningsforskning, lärande i arbetslivet och yrkesutbildning. Forskning inom dessa områden är i olika grad tvär- och mångvetenskaplig, och de skär i flera fall in i varandra.

Centrala frågor inom forskning om vuxenutbildning avser vuxenutbildningens betydelse för deltagare såväl som för samhället, vuxnas deltagande och rekrytering till studier, frågor om undervisning inom ramen för dessa sammanhang samt forskning om nationella och transnationella policyförändringar. Forskningsintressen som tillkommit de senaste åren handlar bl.a. om studier av validering, om vuxenutbildningens uppdrag i att fostra medborgare, studier av vuxenlärares vägar in i yrket, samt frågor om vuxenutbildningens organisering.

Inom folkbildningsforskningen kan en viss expansion iakttas. Pedagogik och historia som discipliner dominerar. På senare år har nya forskningsintressen vuxit fram som riktas mot folkbildning i relation till samtida samhällsfrågor och olika kulturella uttrycksformer. Forskningen har även intresserat sig för didaktiska arrangemang inom folkbildningen, studieförbundens relation till civilsamhället, folkbildningens samhällsnytta, läsecirklar, dess historia och betydelse i samtiden, och demokratiska lärprocesser inom folkbildande organisationer.

Forskning om lärande i arbetslivet har expanderat under de senaste årtiondena nationellt såväl som internationellt. Området har utvecklats i nära anslutning till forskning om vuxnas lärande, men även med starka kopplingar till forskning om personal- och arbetslivsfrågor samt forskning om yrkes- och professionsutbildningar. Centralt inom området är frågor som rör kompetensutveckling av olika yrkesgrupper genom formella utbildningar, validering eller olika former för arbetsplatslärande. Centralt är även frågor om arbetslivet och arbetsplatsen som miljö för lärande kopplat till arbetsvillkor och organisering. Inom området ligger även studier av utbildningar där praktikmoment utgör olika stora delar av utbildningen.

Yrkesutbildning bedrivs framförallt inom ramen för gymnasieskolans yrkesprogram och här inkluderas även olika former för lärlingsutbildning. Forskningen om yrkesutbildning för vuxna har till stor del handlat om relationen mellan utbildning och arbete, där fokus har riktats mot validering av yrkeskompetens. Forskning har även intresserat sig för frågor om normativitet och genus. Centrala forskningsfrågor gäller även yrkesutbildningens organisering och institutionella villkor, nya pedagogiska ideal, yrkesutbildningens status och förmåga att rekrytera och utbilda kvalificerade studerande, övergångar från yrkesutbildning till anställning samt från yrkesutbildning till högre studier.

I Sveriges finns en professur i vuxenpedagogik och ett nationellt program för folkbildningsforskning. Dessutom finns ett nationellt kompetenscentrum för livslångt lärande. Inom yrkesutbildning har nationella nätverk stärkts något under senaste år genom inrättandet av två forskarskolor, en med inriktning mot yrkesdidaktik, och en med inriktning mot yrkesämnenas didaktik.

Styrkor och svagheter

Forskning om vuxenutbildning är mycket begränsad, och har krympt i omfattning det senaste decenniet. En utmaning för folkbildningsforskningen är att "internationalisera sig". Genom sin kontextbundenhet, har folkbildningsforskare nästan uteslutande publicerat sig på svenska.

Yrkesutbildning och lärande i arbetslivet är underbeforskade områden. Inte minst med tanke på att yrkesutbildning inkluderar stora delar av eleverna inom ungdomsskolan, och vuxna inom yrkesutbildning på komvux och yrkeshögskolan. En utmaning är att bygga upp forskningskapacitet. Yrkesutbildning har samma utmaning.

Inom yrkesutbildning har nationella nätverk stärkts något under senaste år genom inrättandet av två forskarskolor finansierade av UVK, en med inriktning mot yrkesdidaktik, och en med inriktning mot yrkesämnenas didaktik (samarbeten mellan universiteten i Göteborg, Karlstad, Linköping, Stockholm och Umeå, samt Södertörns högskola). Dessutom finns sedan ett flertal år ett nationellt forskarnätverk om gymnasial yrkesutbildning och ungas etablering på arbetsmarknaden med bas vid Lunds universitet, finansierat av Forte.

Sverige är internationellt mycket centralt positionerad inom området vuxnas lärande. Utbildning för vuxna i Sverige är internationellt unikt genom stor statlig finansiering, omfattande verksamhet, och sin historiskt tidiga institutionalisering. Statliga satsningar på infrastruktur inom området har möjliggjort uppbyggnad av forskningskapacitet och internationella nätverk. Svenska forskare är väl representerade som författare i internationella tidskrifter inom området och flera forskare har centrala funktioner i både internationella forskningsnätverk och tidskriftsredaktioner.

Trender och tendenser

Centralt för områdets fortlevnad tillika framgångar internationellt är fortsatt infrastrukturstöd (både genom interna fakultetsanslag för forskningsmiljöer, men även externa infrastrukturbidrag) som utgör en garant för att området även fortsättningsvis kommer att beforskas oavsett andra former av externa anslag. Fler forskare behöver involveras för att möjliggöra ytterligare byggande av forskningskapacitet och kunskap om centrala fenomen inom området. Här spelar forskningsråd en central funktion, inte minst UVK. Å ena sidan behöver forskare inom området vara framgångsrika i att attrahera resurser från forskningsråd (skriva bra ansökningar och bli prioriterade i relation till andra bra ansökningar), å andra sidan behöver forskningsråd tillses ha medel för att kunna finansiera bra ansökningar inom området.

En generell betraktelse är att vuxnas lärande och lärande i arbetslivet lätt hamnar ”på sidan om” inom det utbildningsvetenskapliga fältet till förmån för ungdomsskolan och är underbeforskat. Detta är anmärkningsvärt då verksamheten inom vuxenutbildning, folkbildning och lärande i arbetslivet är mycket omfattande, och med tanke på att yrkesutbildning inkluderar stora delar av eleverna inom ungdomsskolan, och de vuxna som deltar inom yrkesutbildning på komvux och yrkeshögskolan. Yrkesutbildning har under senare år även kommit i fokus genom ny gymnasieskola, genom statliga satsningar på yrkesutbildning för vuxna, och genom ökande intresse för lärlingsutbildningar som finns i såväl Sverige som internationellt. Detta bland annat mot bakgrund av den omfattande arbetslösheten bland unga. Behovet är stort av att med olika ingångar beforska komvux förändrade landskap, folkbildningens nya uttrycksformer, SFI, dess expansion, funktion och roll i samhället samt yrkesutbildningens förändring och nya uttrycksformer.”

Bilaga 3

Studier om/i yrkeshögskolan (och till del kvalificerad yrkesutbildning)

Lärosäten

Andersson, Nabari Larijani & Wilhelmsson: *Hur påverkar kvalificerad yrkesutbildning inkomster, arbetslöshet och sjukskrivningar?*, KTH, 2011

Chaib: *Yrkeskunnande och pedagogisk kompetens. Erfarenheter av kvalificerad yrkesutbildning* Jönköping, Encell, 2007

Lindell: *From formulation to realisation: reform in Swedish continuing vocational training: the case of advanced vocational education*, Luleå University, 2004

Ye: *The Aspirants - How faith is built in emerging occupations*, Stockholms universitet, 2018

Andra myndigheter

Etablering på arbetsmarknaden efter kvalificerade yrkesutbildningar och yrkeshögskoleutbildningar, SCB, Temarapport 2017:10 Utbildning

Forskningens framtid! Ämnesöversikt 2014: Utbildningsvetenskap, Vetenskapsrådet

Kvalificerad yrkesutbildning, Utbildning för arbetsmarknadens behov, Riksrevisionen, 2006:13

Lindell: *Erfarenheter av utbildningsreformen Kvalificerad yrkesutbildning: ett arbetsmarknadsperspektiv*, IFAU, 2004:2

Lind & Westerberg: *Yrkeshögskolan – vilka söker, vem tar examen och hur går det sedan?*, IFAU 2015:12

Studerande vid yrkeshögskolan – ekonomisk och social situation, CSN, rapport 2017:3

Ratio, Näringslivets forskningsinstitut

Bladh: *Saknar den högre utbildningen relevans?, En jämförande studie av högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning*, Ratio, Rapport nr 7, 2013

Karlson & Ronquist: *Yrkesutbildningens irrvägar*, Ratio, Rapport nr 20, 2016

Panican: *Valideringens janusansikte – Branschorganisationernas förhållningssätt till validering, SeQF och generiska kompetenser*, Ratio, Rapport nr 22, 2016

Herrström, Malm Lindberg & Persson: *YH-utbildades effekter på företagen*, Ratio, Rapport nr 24, 2016

Karlson, Grönback & Joyce: *Kompetenspusslet, den viktigaste framtidsfrågan*, Ratio, 2017

Myndigheten för yrkeshögskolan (i kronologisk ordning)

Årliga rapporter

- Sysselsättningsstudie som redovisar resultat från enkäter till fd studerande om övergång i arbete, sysselsättning före och efter utbildningen, nöjdhet med utbildningen.
- Behörighet och antagning.
- Statistisk Årsrapport med redovisning av statistik om yrkeshögskolan och andra eftergymnasiala utbildningar.
- Resultat av tillsyn.
- Resultat av kvalitetsredovisning.

Analyser av utbildningar och studeranden med fokus på: Flyttmönster hos examinerade före och efter KY-utbildning, MYH, 2011

Lägesbedömning – på väg mot 100 procents matchning, MYH 2012

Lärande i arbete – en katalysator för yrkeskunnande, Tematisk kvalitetsgranskning i samverkan mellan MYH, Göteborgs universitet (Littke, Thång) och FACO, International Science Park i Odense (Faurshou), MYH 2014

Svensson: *Samverkan som drivkraft - en forskningsöversikt*, MYH, 2014

Studie om examensgraden för yrkeshögskoleutbildningar inom området Data/IT, Faugert & Co Utvärdering AB, MYH dnr 2014/402

Lindahl, Palm & Wahid: *YH- och KY-utbildningar i norra Sverige, Varför är det en lägre andel examinerade som fick arbete året efter examen i vissa delar av Norrlandslänen?*, Fördjupad studie inom Sysselsättningsstudien, MYH, 2014

Yrkeshögskolan och internationalisering, MYH, 2015

Langas Roe & Nyberg: *Möjligheter och utmaningar med yrkeshögskolan som verktyg för integration*, MYH dnr 2015/1619

Olofsson, Kvist & Leijon: *Utbildarkompetens inom yrkeshögskolan – en forskningsöversikt och en pilotstudie*, MYH 2016

Enhetliga förkunskapskrav för yrkeshögskolan, MYH, 2016

Översyn av distansutbildningar inom yrkeshögskolan, MYH, 2016

Pilotstudie: Riktat statsbidrag för validering, MYH, 2016

Utbildarkompetens inom yrkeshögskolan, MYH, 2016

Fördjupad analys av utbildningsområdet Data/IT, MYH dnr 2016/1430

Fördjupad analys av utbildningsområdet Teknik och tillverkning, MYH dnr 2016/1430

Kartläggning av insatsen svenska med yrkesinriktning och hur den kan bidra till ökad examensgrad för utrikes födda, MYH, 2017

Resultatet av pilotprojektet Yrkehögskoleutbildning med utökat stöd, MYH 2017

Antologier och forskningssammanställningar om yrkesutbildning

Andersson, P. & Fejes, A.: *Kunskapens värde: Om validering i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur, 2010

Bown & Drysdale (Eds.): *Work-Integrated Learning in the 21th Century. Global Perspectives on the Future*. Emerald Publishing, 2017.

Brørup Dyssegaard, de Hemmer Egeberg, Kløveager Nielsen, Steenberg & Vestergaard: *Virkningsfuld undervisning, praktik og vejledning på erhvervsuddannelserne - En forskningskortlægning*, Dansk Clearinghouse – forskningsserien, 2014 nummer 20

Fejes, Lindberg & Wärvik (red): *Yrkesdidaktikens mangfold*, Lärarförlaget, 2017.

Gustavsson & Köpsén (red): *Yrkesutbildning – mellan skola och arbetsliv*, Studentlitteratur, 2018

Köpsén, S. (red): *Lära till yrkeslärare*. Lund: Studentlitteratur, 2014

Olofsson, Helms Jørgensen, Michelsen & Persson Thunqvist (2016), *Same, but different – The Emergence of VET in three Nordic Countries*”, i Berner & Gordon (eds.), *History of Vocational Education in Europe. Cases, Concepts and Challenges*. Bern: Peter Lang AG. International Academic Publishers.

Olofsson, Jonas & Panican, Alexandru (2012), *Den svenska yrkesutbildningsmodellen*, i Host: *Tradisjonelle utfordringer – fornyet interesse. Hvordan er de nordiske landes yrkesutdanninger i stand til å møte arbeidslivets behov?* TemaNord 2012:503
Köpenhamn: Nordiska ministerrådet